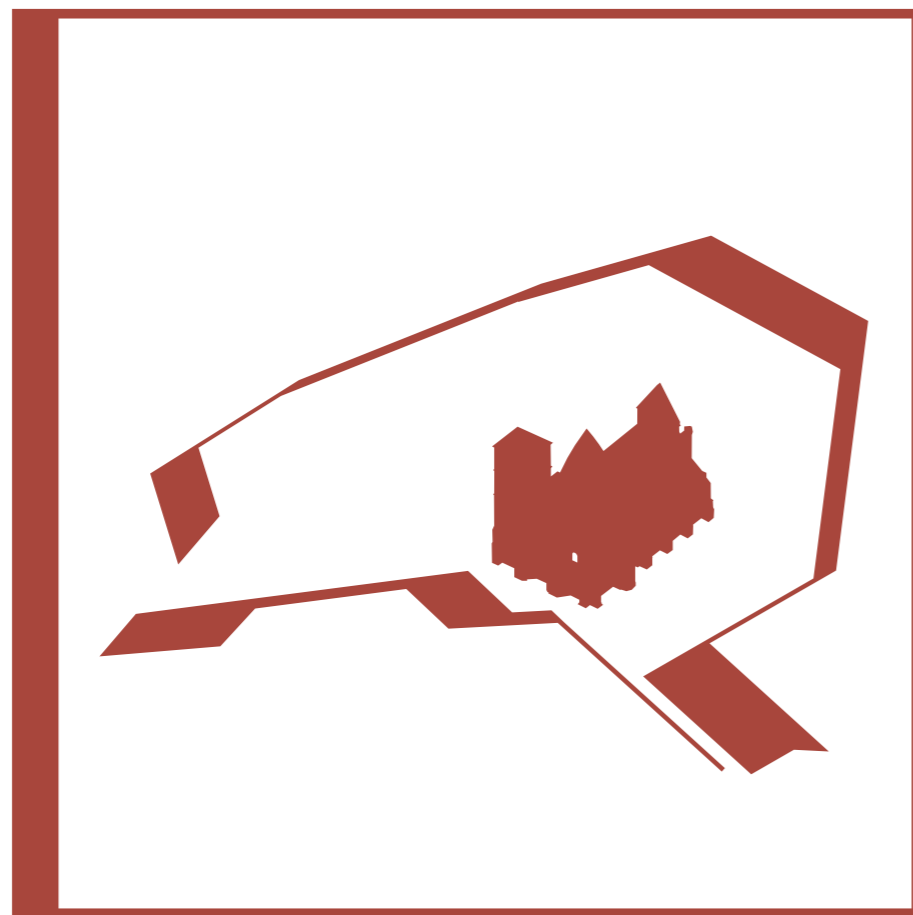

ZSÁMBÉKI ÖREGTEMPLOM ÉS KÖRNYEZETÉNEK MEGÚJÍTÁSA

ELŐSZÓ

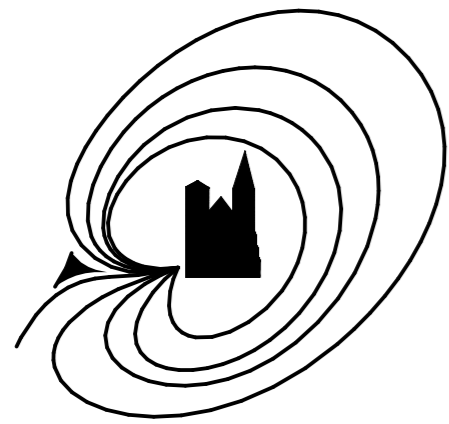

Tervjavaslatunk konkrét megoldást nyújt a műemlék együttes konzerválására és állagmegóvására, miközben megőrzi a templom sok generáció által ismert, ikonikus látképét.

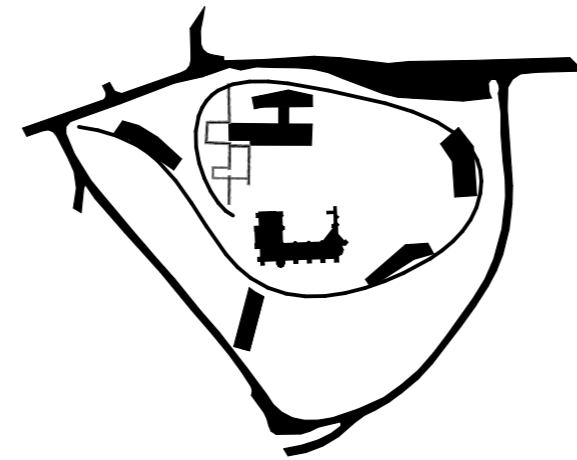
Mind a premontrei rend, mind a világi hívek részére különféle alkalmakhoz kötődő, eltérő látogatottságú és befogadóképességű liturgikus események számára válik alkalmassá a templom épülete. A szakrális funkció visszatérhet az ősi falak közé.

A templomot ölelő felületeken, meghatározóan a terepalakulatot követő támfalak mentén a program szerint meghatározott turisztikai és múzeumi tereket és létesítményeket periférikus beépítéssel javasoljuk elhelyezni, állandó vizuális kapcsolattal a templom felé, miközben a templom látványát, az arra való rálátást az új elemek a legkisebb mértékben befolyásolják.

Az ütemezett kialakítás során a templom és környezetének építészeti, műemléki, funkcionális vonzása fokozatosan növekszik, a látogatók száma reálisan elérheti az évi 60 000 létszámot.

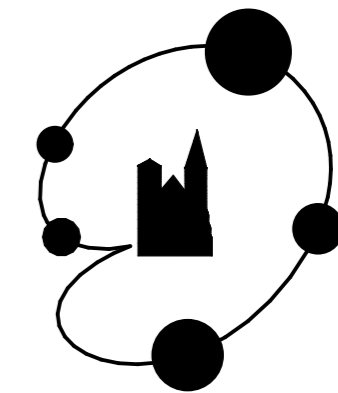
01 alapgondolatok, koncepció

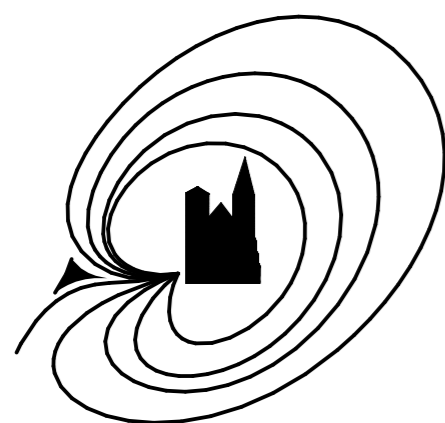
02 telepítés

03 templom

04 programelemek bemutatása

01 alapgondolatok, koncepció

02 telepítés

03 templom

04 programelemek bemutatása

A zsámbéki templomrom helyreállításának művészettörténeti és liturgikus koncepciója

A zsámbéki templomrom Magyarország páratlan építészettörténeti és műemléki értéke. Ennek az értéknek a megőrzéséhez az előző generációk is hozzájárultak, és a mi korunk sem bújhat ki a felelősség alól, hogy csorbítatlanul továbbadja azt a következő nemzedékeknek. A jelen értékek megőrzését elősegítheti, ha az épületegyüttest új élettel tudjuk megtölteni, és eredeti funkciói közül egyeseket vissza lehet hozni a mai igényekhez alkalmazkodva.

A templomrom és környezete jelenlegi értékeit több évszázad alatt nyerte el. Ezek közül bármelyik kiemelése a többi rovására menne, így elkerülhetetlenül értékvesztéssel járna. Bármilyen rekonstrukció a XXI. század alkotása lenne, amely felülírná és jövételhetetlenül eltörölné az összes korábbi korszak nyomát. A templom értékei (ma már nem érzékelhető előzmények után) az alábbi főbb periódusokhoz köthetők (részletesen Valter Ilona és munkatársai: *„Tekintsd e művet, Isten” A zsámbéki premontrai templom és kolostor története*, Gödöllő-Budapest 2023):

A zsámbéki templomrom mai állapotában való megőrzése tehát nemcsak azokat az értékeket konzerválná, amelyek a középkortól a XIX. századon keresztül máig felhalmozódtak, hanem éppen jelen állapotában, lezáratlanul, a határok átjárhatóságával teszi lehetővé a sokrétű liturgikus gyakorlatot. A rendszeres kisközösségi használatról a családi eseményeken át a tömegeket megmozgató alkalmi szertartásokig valamennyi igény kielégíthető. Az a páratlan építészeti állapot, amelyet a félig romos szerkezet biztosít, egyszerre öleli körül a liturgikus eseményeket, és hagyja meg a tér nyitottságát. Az eredeti belső tér visszaállítása egy olyan, a mai térélményhez képest leszűkített, korlátozott teret hozna létre, amely a rendszeres használathoz és karbantartáshoz túl nagy, az alkalmi igényeket ellenben nem elégítené ki. A jelen állapot pótolhatatlan előnye, hogy az építészeti struktúra tökéletesen érzékelhető, ugyanakkor a tér a végtelenségig nyitott. A tágasság ezen kozmikus dimenziója önmagában is hozzájárulhat a transzcendens tapasztalat kiteljesítéséhez.

a természet rendje

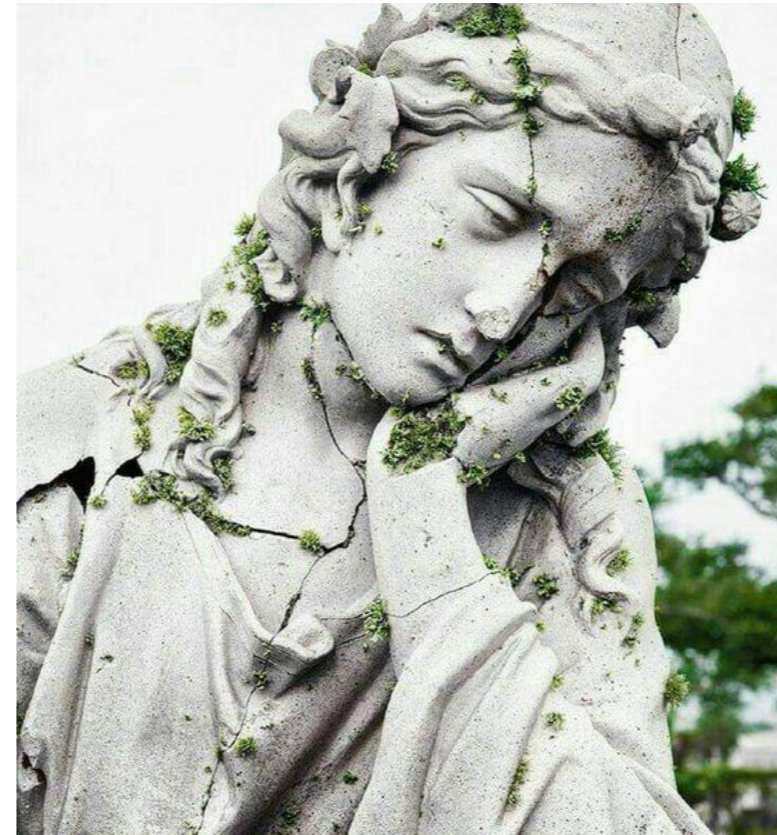
*„Ezt a jelenetet sokáig őrizgettem gondolataim között,
amíg csak emlékké nem lett, hogy éljen, amíg én élek.”*
Fekete István

Az egyes életfázisok egymásutánisága az élet egyik alaptörvénye. E folyamat nemcsak az élő dolgoknál figyelhető meg, társítható minden egyéb alkotással is. Ha egy épület keletkezésének, életének és romlásának képkockáit egymás mellé tesszük, az életünk ívéhez hasonló görbét tudunk felrajzolni.

Ebből a párhuzamból több következtetést is le tudunk vonni.

Egyrészt, ha a templomunkat hasonlítjuk össze egy ember, pontosabban egy nő életciklusaival - tudvalevő, hogy az épületek nőneműek - akkor Ő egy fénykorán jócskán túllevő, sokat megélt idős hölgy. Bőre ráncos, tele van sérülésekkel, betegségek nyomaival, sokkal több törődésre, gondoskodásra van szüksége, hogy még sokáig velünk lehessen.

Bár már mozgásképtelen, szellemileg friss és fiatal, emlékei sorra jönnek elő, melyeket nem győzzük hallgatni. Másrészt a kezdő és végállapot nem egy tökéletes anyagi visszarendeződés, a kettő között van egy számunkra fontos rész, maga az élet. Ez az élet nem múlhat el nyomtalanul, felidézése, tárgyi és szellemi emlékeinek konzerválása, megőrzése fontos, szükségszerű feladatunk.

ébredés

*"Van egy szűk rés a múlt és a jövő között. Na, ott élünk
mi."*
Bódi Attila

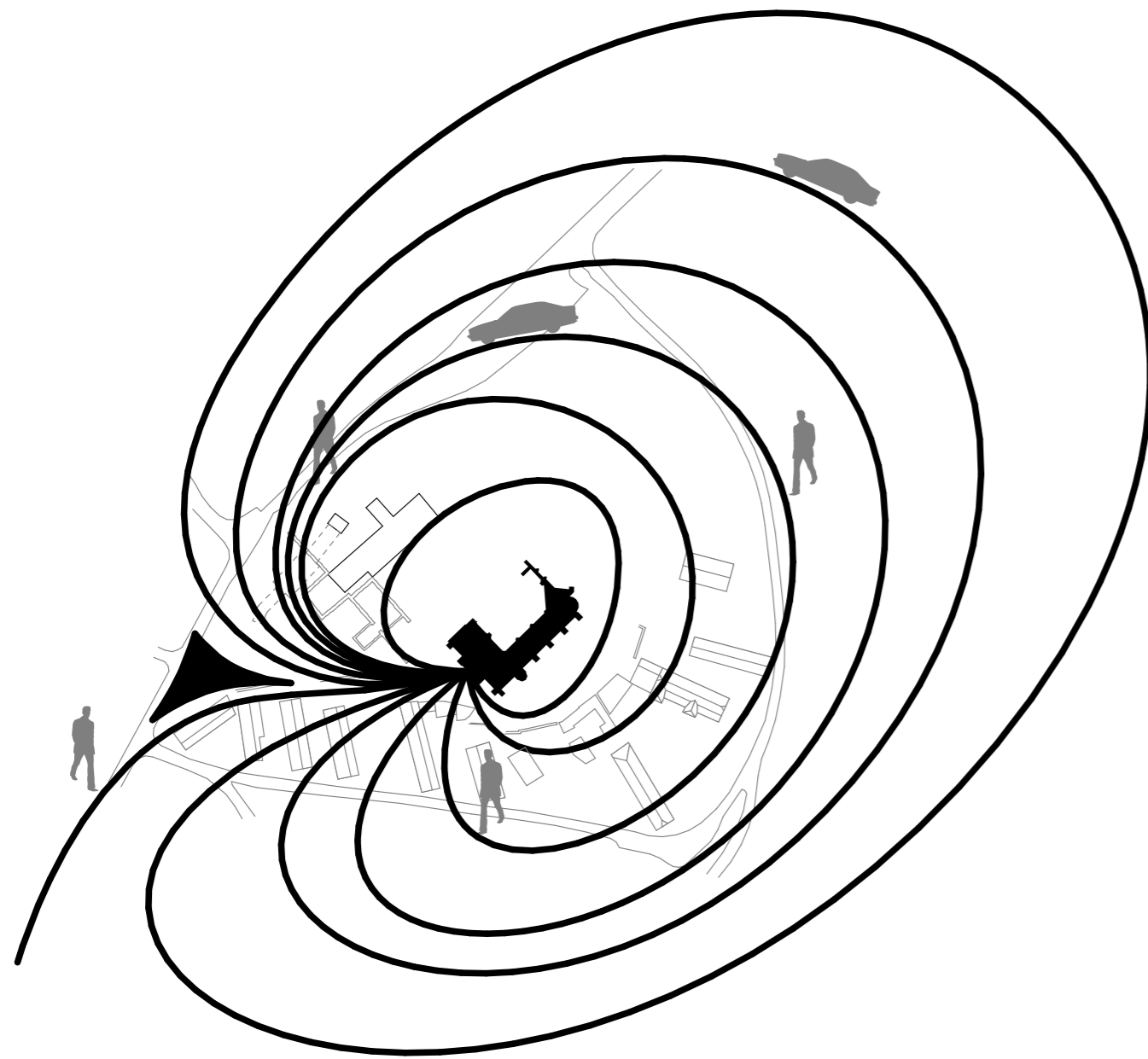
Épületünk részben összedőlt, széthordott rom, tetszhalott állapotban van. Néha megjelennek körülötte emberek, de csak mintha sírjaihoz hoznának ki virágot, nem remélik feltámadását. Az élet azonban mindenhol utat tör magának, a legszűkebb repedésekben csírákat hajt a mag, hajszálrepedéseken kúszik fel a fény felé. Egy műemlék épület abban különbözik egy műtárgytól, hogy épület funkcióját továbbra is betölti, funkcionál, egyszersmind él. Ébresszük fel a romot tetszhalott állapotából, töltsük fel hajszálereit élettel!

az értékes hegek művészete

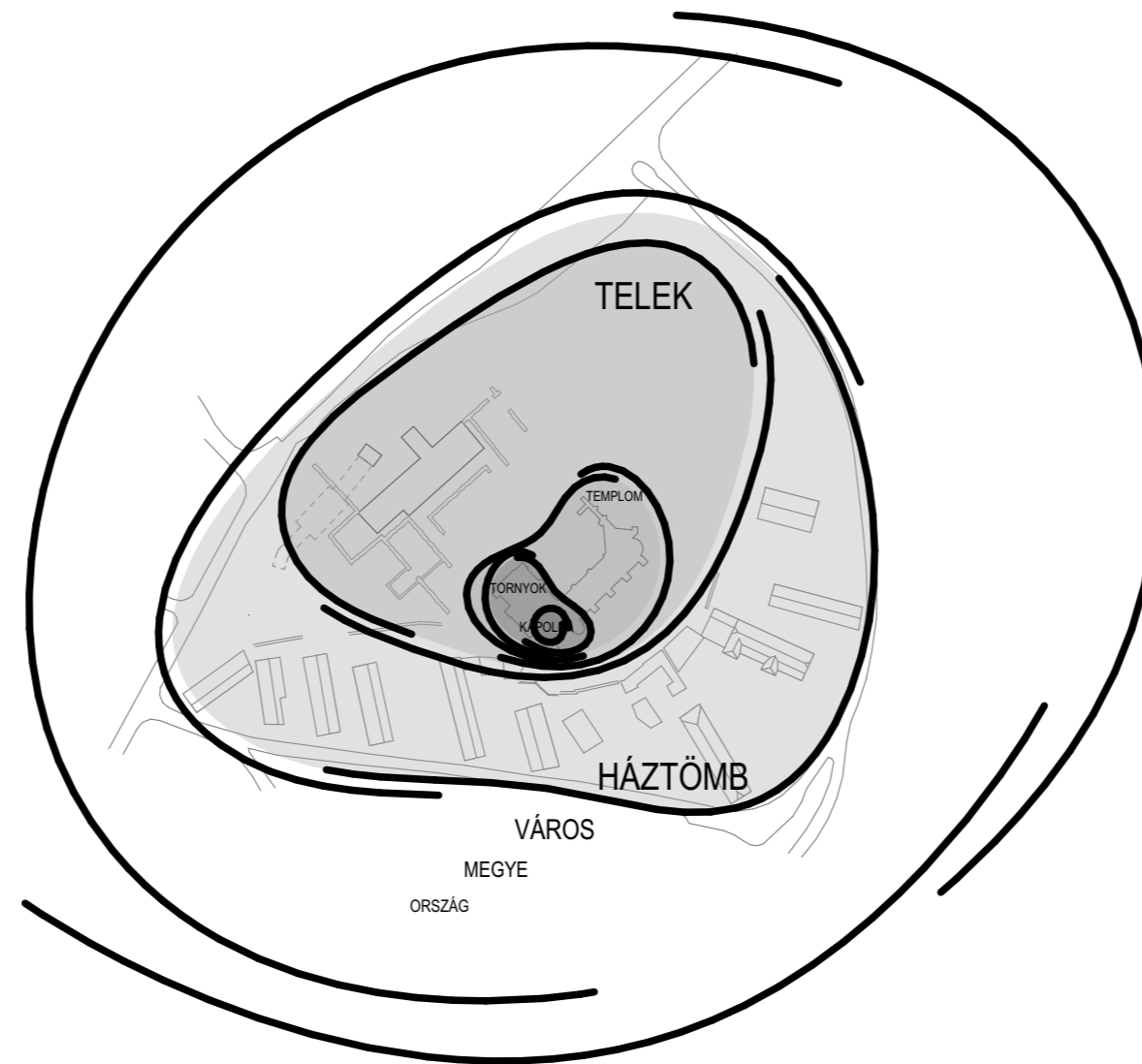
"Japánban, ha eltörik egy cserép, van, hogy arannyal töltik ki a repedéseket. A fazekasok szerint a javítás gyönyörű dolog. Tudják, hogy bármi megtörténhet, és minden változik. Tudják, hogy senki nem ússza meg sértetlenül, de ettől nem leszünk kevesebbek. A sérülések életünk részei. Örökké velünk lesznek, jobbat tesznek minket és erősebbé, és segítenek megújulni."

A törött kerámiák javításával új életet adhat a kerámia, amely a „hegek” révén még kifinomultabbá válik. A japán kintsugi művészet azt tanítja, hogy a törött tárgyakat nem elrejtetni, hanem büszkén kell bemutatni. A zsámbéki romtemplom is tele van repedésekkel, sok eleme hiányzik, sok meglévő elem helye ismeretlen, kicsit hasonlít egy törött virágcserephez, amit egy restaurátor próbál újra összerakni. Repedések beforrasztása új anyagnak, hozzáadott értéknek, hozzáépítésnek ad teret, lehetőséget. E gondolat részválaszt adhat arra, hogy és milyen mértékben nyúlhatunk hozzá egy ilyen műemlékhez. Válasz lehet arra is, hogy értékesebb-e 13. századi pillanatnyi állapota a több százéves történelmével szemben.

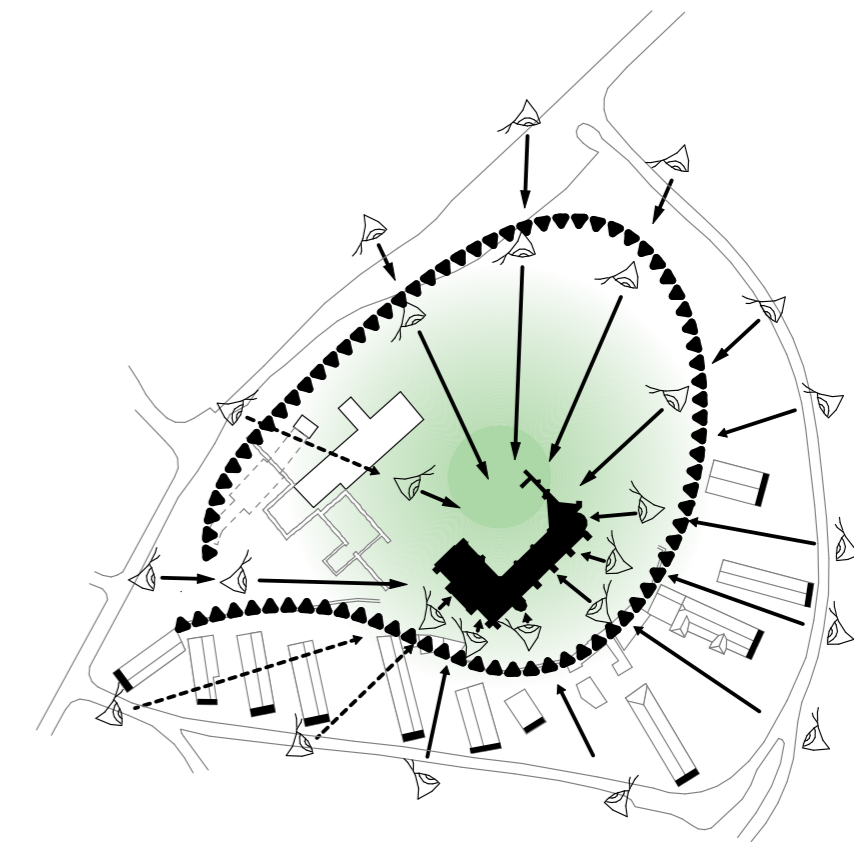
MÁGNESES ERŐ

A zsámbéki romtemplom már nagyon messziről látszódik. Ellenállhatatlan vonzó hatása erős, a város épületei, mint fémpálcák egy mágnes körül, úgy fordulnak, rendeződnek. A templom főhomlokzata erős pólusként, az egész romterületfőbejárati pontját és gyülekező terét a telek nyugati sarkába tereli. Bár a temető kapuja előtti térbővület egy természetes érkezést biztosít, gépkocsi, busz parkolásra ideális hely is, kiszállva mégis a templomnak a hátát látjuk. Természetes kényszerünk, hogy mintegy a templom tekintetét keresve azt valamelyik irányból megkerüljük, szembenézzünk vele. A hatás egyfajta elemi mágneses forgató nyomaték.

HAGYMAHÉJ

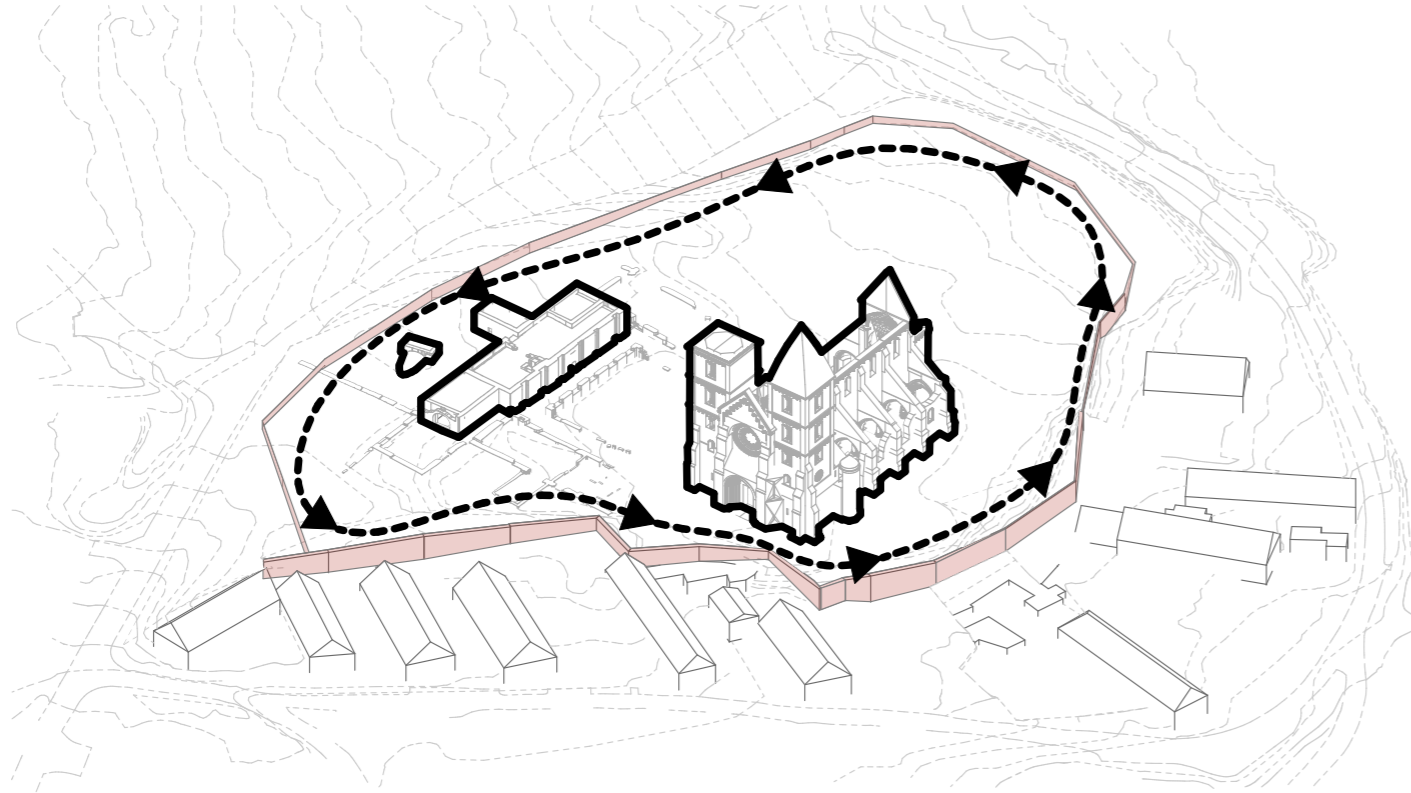
A templom aura határai élesen kirajzolódnak, ezekbe egyesével belépve egyre közelebb érezzük magunkhoz, s egy-egy újabb titokba enged bepillantást. A városba belépve már hatása alá kerülünk. Az alatta lévő utcákban sétálva egy érdekes jelenség tanúi lehetünk, mintha egy régi praxinoszkópot pörgetnénk: a sugár irányban álló épületek bütüitől kitarva, kertjein keresztül újra és újra felbukkanó, s egyre közeledő tornyok látványa mozgóképként áll össze. A templomkert hirtelen kitisztuló és kinyíló tere egy új dimenziót nyit, érzékelésünket felszabadítva. A templom gádor falai bár nyitottak, mégis egy folyamatosan záródó templomteret rajzolnak. A tornyok épen maradt falai a lőrés ablakkal már egy befelé forduló világot mutatnak, s a karzat szinti, rejtett toronybelsőben ébred újra a kápolna, a régi-új szakrális középpont. A sok különböző mélységű, érzékelési szintű réteget apránként fejtjük föl, ismerjük meg.

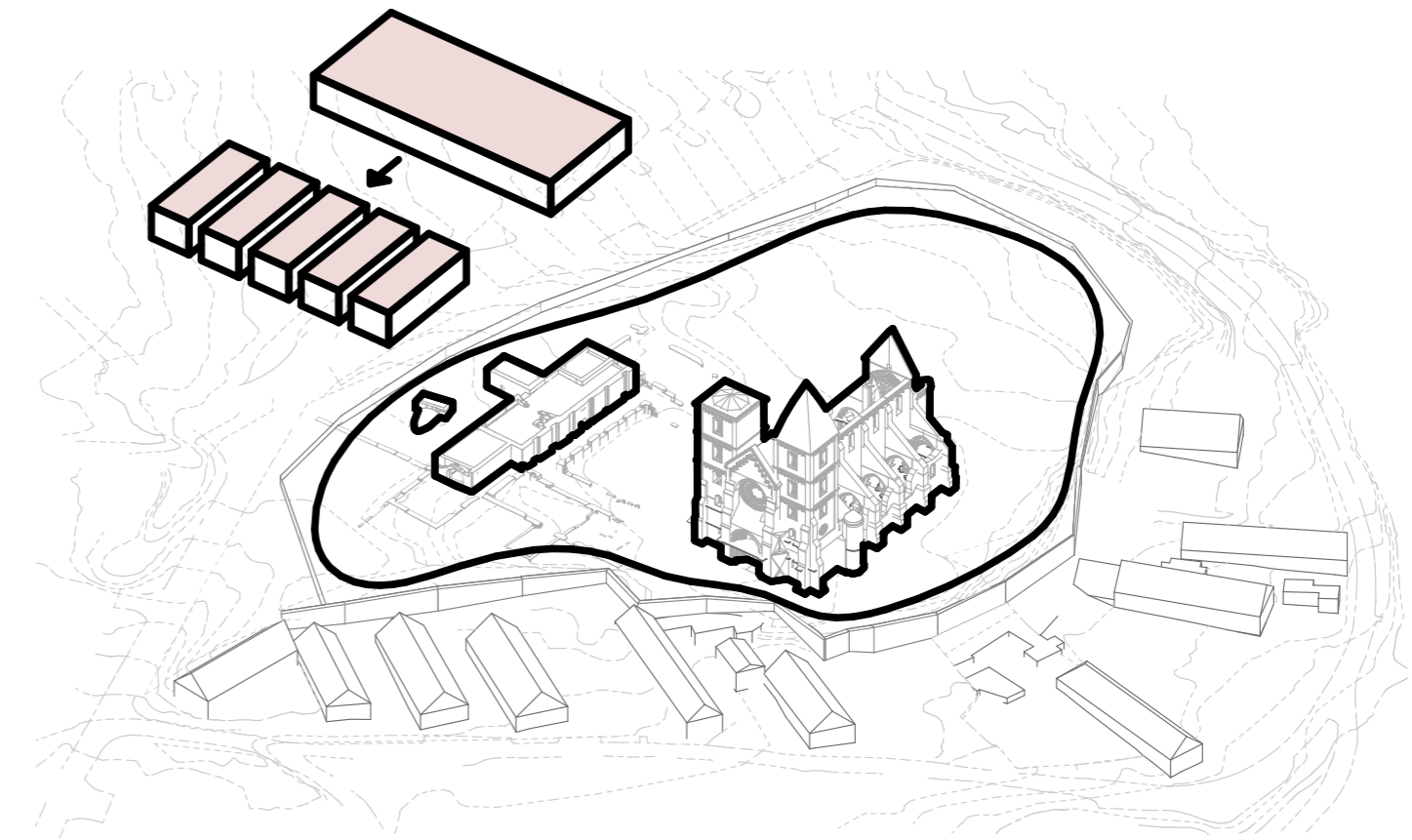
VIGYÁZÓ SZEMEK

A zsámbéki romtemplom a dombtető homogén puha pázsitján úgy ül, mint a Szent Korona a vörös bársony párnán. Egy műtárgy, mely tekintélyéhez mért vakrámával bír, s jelzi, hogy őt érdemes többször körbejárni, nagyobb távolságból is megszemlélni.

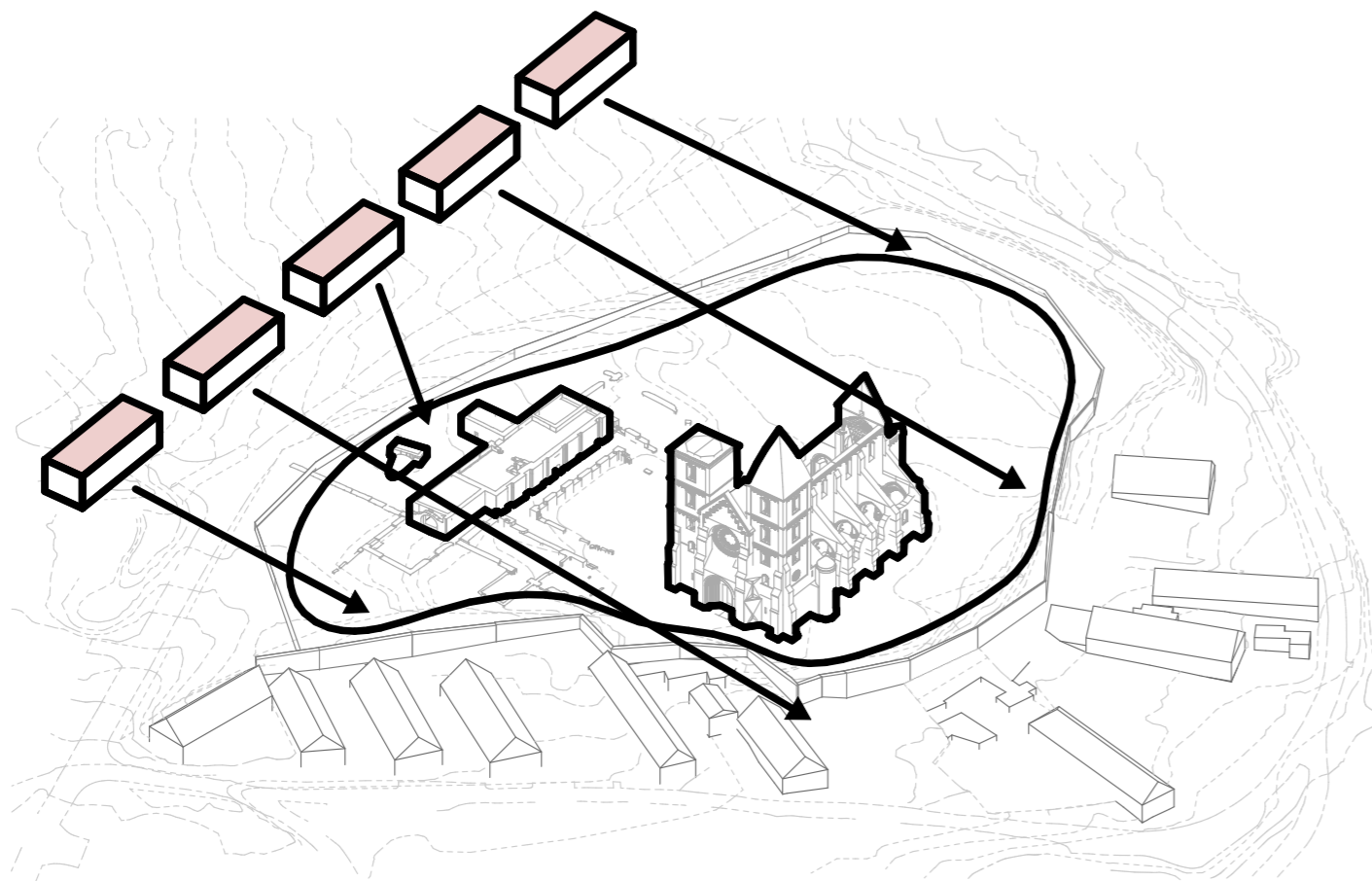
Javaslatunk szerint a látogatót a telekhatár mentén a lehető legnagyobb útvonalon vezetnénk körbe, hogy a templomot egy pillanatra se tudja szem elől téveszteni. A szükséges épületek is e peremvonal mentén a meglévő támfalakból építkezve helyezkednek el, s nyílnak mindig a centrum felé, egyfajta kerengőként. A javasolt bejárési útvonal kikövezett, de arról bármikor a pázsitra lépve szabadon bolyonghatunk a romok között.

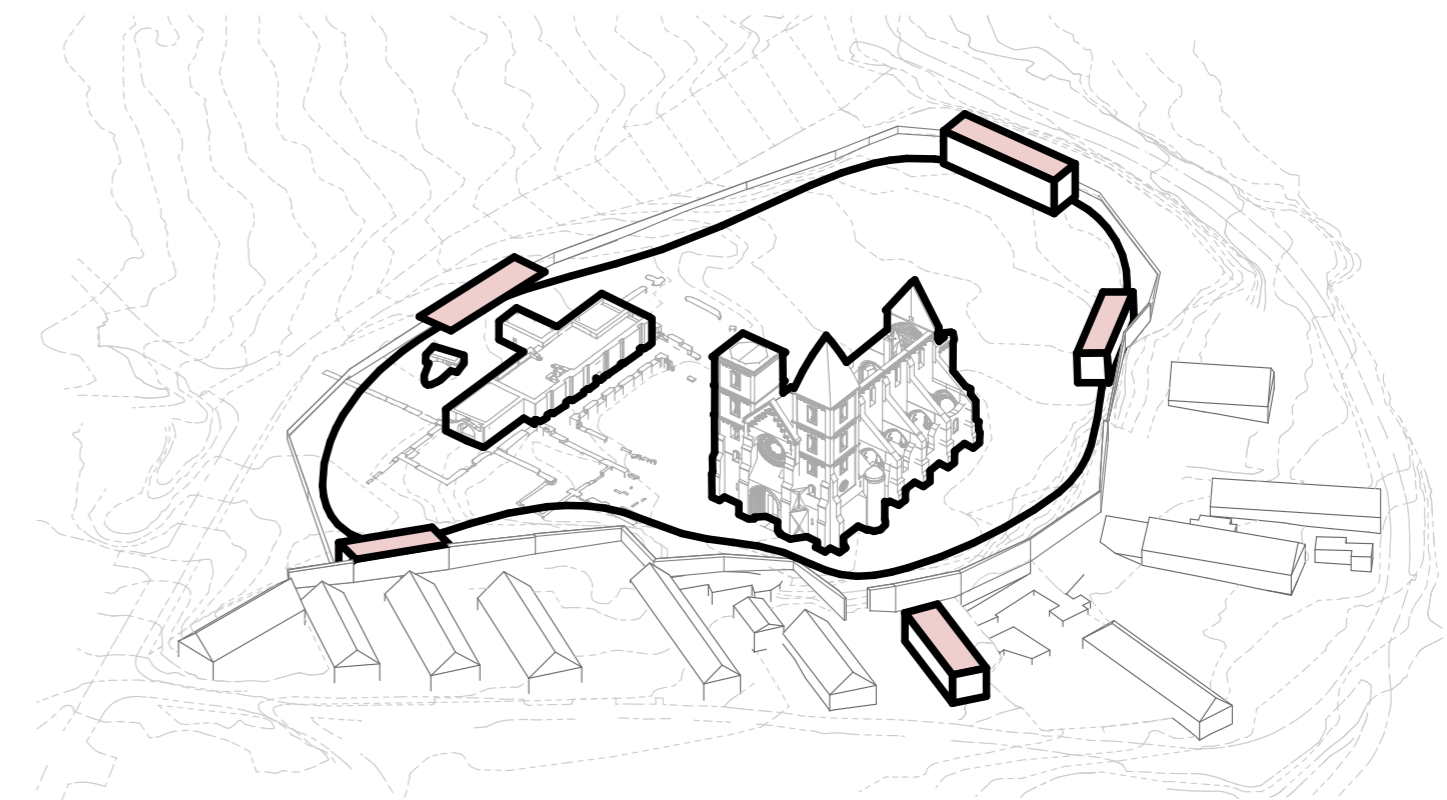
1. területet keretező támfalak rendezése, körbejárható útvonal létrehozása a perifériára kitolva

2. tervezési program funkcionális egységekre bontása, terület léptékéhez illeszkedő méretű tömegek létrehozása

3. tömegek elosztása az útvonal mentén, megismerés az utat bejárva történik meg

4. tömegek lokális irányultságának és méretének igazítása

